

Les traduccions al castellà de la poesia de Carles Riba

Montserrat Bacardí

Universitat Autònoma de Barcelona

La comunicació que tinc el gust de llegir-vos no pretén altra cosa que oferir un llistat complet de les traduccions castellanques, publicades com a llibres, de la poesia de Carles Riba, amb una breu descripció del caràcter i l'estil i de l'ambient cultural en què van ser gestades.

Abans del 1939, Riba ja era un poeta reconegut no solament a Catalunya sinó a tota la península, però d'obra escassa: *Primer llibre d'estances* (1919), *Estances. Llibre segon* (1930) i *Tres suites* (1937). Potser per això, i també per raons d'ordre històric —la II República, recordem-ho, tan sols va durar cinc anys, molt turbulents—, no hi ha cap traducció de la seva obra en aquest període. A més, els intel·lectuals espanyols de l'època encara no gaudien tal vegada d'un mínim de perspectiva per valorar el fenomen d'una literatura catalana que, havent deixat enrera els tempteigs decimonònics, se'ls oferia, ja aleshores, com un fruit madur, ric i divers. D'altra banda, aquells que van interessar-s'hi, immersos en el cosmopolitisme cultural i psicològic de l'Europa de les entreguerres, acostumaven a fer-ho d'una manera directa —sense doblatge, si se'm permet el manlleu. Cal recordar, a tall d'exemple, les paraules d'elogi que Jorge Guillén va trametre a Riba després de llegir el segon llibre d'*Estances*.¹

Les primeres traduccions, en canvi, van arribar en un context polític i cultural ben diferent, el d'una Espanya que, als anys cinquanta, després de trabucar la mà ferma del sentinella d'Occident per una solidesa plàcida a l'ampara d'Eisenhower i del reconeixement de l'ONU, es permetia alguna condescendència vers aquella literatura catalana que, finida la guerra, era tinguda literalment per "anti-Española".² Hi havia, a més, una nova generació d'escriptors que volia apropar-se a aquelles lletres perseguides i ignorades, sovint demonitzades, amb més o menys rigor, durant una dècada llarga. Amb tot, l'escenari psicològic ja no era el de dues dècades enrera. La literatura

catalana s'havia convertit en una “cosa altra”, força llunyana. I si Jorge Guillén (o Lorca, Alberti i tants d'altres) llegia Riba en català, ara, en canvi, la traducció esdevenia necessària, una traducció que, alhora, comportava en molts casos una forma de reconeixement i fins i tot d'homenatge.

Obre el joc, l'any 1952, l'*Antología de poetas catalanes contemporáneos* de Paulina Crusat. A petició de l'antòloga, Riba va participar en la confecció del recull de diverses maneres, sobretot en la tria dels poetes. A més de Guerau de Liost, Carner, López-Picó, Riba, Sagarra, Manent, Garcés, Esclasans, Folguera, Salvat-Papasseit, Sánchez-Juan, Leveroni, Teixidor i Espriu (la “llista provisional” de Crusat), Riba li va recomanar d'incorporar-hi Foix, Arderiu, Vinyoli, Rosselló-Pòrcel, Pons, Perucho, Palau i Fabre, Cots, Sarsanedas, Albert Manent, Llacuna, Permanyer i Valeri. Així mateix, li desaconsellà d'incloure-hi Eugeni d'Ors.³ D'altra banda, Riba va corregir les versions castellanes dels seus poemes i les va comentar, per carta, amb la traductora. En canvi, a penes va intervenir en la selecció dels seus poemes: dues composicions del primer llibre d'*Estances* (12 i 22), tres del llibre segon (10, 24 i 25), dues de *Tres suites* (“Dos sillons de quan jo era petit” i “Ilicet”), sis de *Del joc i del foc* (les tannkas 5, 6, 10 i 66 i “Balada” i “Reconciliació”) i un fragment de l'elegia setena de les *Elegies de Bierville*. Potser el més sorprenent de la selecció és l'exigua representativitat d'aquesta obra. No resulta difícil d'escatir que obeeix a una pruija de coherència. Les traduccions no van acompanyades del text original, i, potser per això, l'antologia prova de traslladar la mesura i la rima —la consonant, però, es converteix en assonant— dels versos de Riba. En el cas de les *Elegies*, aquest esforç és gairebé impossible. Honestament, ho admet al pròleg: “Habiendo elegido traducir en verso, hemos tomado lo que podía ser traducido”.⁴ A pesar del constrenyiment formal, la traducció de Paulina Crusat és escropulosa i, sobretot, té un notable valor informatiu.

Després de nombroses dilacions, l'abril del 1953 apareix una traducció de les *Elegies de Bierville* a cura d'Alfonso Costafreda. El projecte inicial consistia en una selecció de l'obra poètica de Riba:

La primera idea fue hacer una antología de toda la obra lírica de Riba, pero yo, como director de la colección, preferí un libro completo, las *Elegías de Bierville*, y Vicente [Aleixandre] ha sido de la misma opinión y ha convencido a Riba y a Costafreda de que el tomo de Adonais contenga sólo las *Elegías*.⁵

Costafreda va esmerçar tres anys en la traducció. Molt temps, si ens atenim a la impaciència de l'editor que, abans de l'*Antología de poetas catalanes contemporáneos*, volia publicar les *Elegies*, i a la del mateix Carles Riba: en una carta a Xavier Benguerel del juliol del 1951 ja anunciava que “la traducció castellana de les E. de B. s'està fent. Deurà sortir cap a fi d'any”;⁶ un any i mig més tard, el gener del 1953, Riba es mostrava recelós —indulgentment

recelós— quant a l'eficiència de Costafreda: “Miraré de donar l'empenta definitiva a aquest dolç bohemí de Costafreda”.⁷ No obstant això, poeta i traductor van examinar amb rigor la versió definitiva: “En Costafreda va passar per casa (...) dues vegades; vam examinar curosament la traducció de les *Elegies*. M'ha d'enviar des de París (...) el text definitiu i el prefaci”.⁸ En el pròleg, exposa que la seva versió de les *Elegies* no pretén ser una feina de creació, sinó tan sols un trasllat fidedigne de l'original, una “posible ayuda para aquel lector no familiarizado con la lengua catalana”.⁹ En efecte, la traducció va acompanyada de l'original i Costafreda s'hi subordina, sense caure, però, en el calc. S'hi subordina, ja s'entén, temàticament, perquè el ritme dels dístics de Riba en la versió castellana queda difús. Tanmateix, en paraules de J. M. Castellet, “la de Costafreda es una traducción vocacional: cuidada, precisa, regular”.¹⁰

Només un any després de la primera edició original, el 1953, surt a la llum la traducció castellana de *Salvatge cor* a càrrec de Rafael Santos Torroella, amb un pròleg d'Antonio Tovar. El llibre conté el text en català i dues versions castellanes, l'una molt literal i l'altra ajustada a les exigències mètriques. Ambdues, pel que diuen els títols, semblen obra de Santos Torroella: “Nota y traducciones de Rafael Santos Torroella”. Les cartes de Riba ens informen, en canvi, que la traducció textual és d'ell mateix. Primer li ho confessa a Benguerel, el maig del 1953: “...per a *Salvatge cor*, on la dicció és més concentrada, potser us serà útil, fent-vos més curt el camí, aquesta traducció gairebé interlineal que en realitat és meua”.¹¹ I un any després en parla a Paulina Crusat com d'una cosa sabuda —sabuda pels dos interlocutors, és clar: “No em veig gaire fent jo una proposta de versió; ho vaig intentar per l'edició salmantina de *Salvatge cor* i tinc la sensació de fracàs...”.¹² Les cartes permeten advertir que Riba devia preparar aquesta versió abans de sortir de la impremta la primera edició de *Salvatge cor*, l'any 1952, perquè de seguida l'ofereix a Ricardo Gullón i a Leopoldo de Luis,¹³ a fi i efecte que el puguin llegir els intel·lectuals amb qui acabava de fer amistat al Congrés de Poesia de Segòvia. Una destinació, per tant, molt restringida, d'àmbit privat: “No se trata de una versión publicable, sino de una humilde ayuda a los que, como V., desean acercarse al texto con simpatía”.¹⁴ El cas és que al final es va publicar, sense “ésser poc o gens intervinguda”,¹⁵ i el suposat traductor, és a dir, Santos Torroella va rebre algun comentari sever: “...el traductor hubiera podido esforzarse en desmadejar muchas veces el sentido recóndito de esa poesía, o por lo menos trasladar su intrincada y laberíntica expresión a una auténtica sintaxis castellana”.¹⁶ Aquest no era el propòsit de Carles Riba. Ell havia dut a terme una feina quasi de glossador, un trasllat interlineal a fi que l'original resultés intel·ligible. En canvi, la de Santos Torroella és el que s'anomena una traducció literària. Pretén traslladar, a més de la significació dels poemes, els ritmes i les rimes, atès que, en l'obra de

Riba, “viene a ser como el alma misma del poema”.¹⁷ I, en termes generals, ho aconsegueix amb encert i precisió, llevat d’alguns casos en què s’observa que el traductor s’ha estimat més romandre fidel al contingut que no pas desdibuixar-ne el sentit per trobar una rima o una determinada disposició d’accents. Té el mèrit d’oferir una idea bastant aproximada del que és *Salvatge cor*, de les complexes tensions que conformen l’obra.

L’admiració i el respecte que Riba desperta en aquests anys culmina en la publicació d’una vasta antologia de la seva obra poètica, el 1956, amb el text original i les versions castellanes. Un parell d’anys abans es va donar a conèixer un manifest signat per cent tretze intel·lectuals, la majoria d’expressió castellana, en el qual s’anunciava el projecte de l’antologia a tall d’edició-homenatge:

Un grupo de amigos del gran poeta y humanista Carles Riba quieren hacerle llegar, en forma de homenaje y con motivo de sus sesenta años, el testimonio de su admiración y estima.

A la expresión personal del afecto y a la gratitud que les inspira una obra como la suya, en todos conceptos ejemplar, quieren añadir algo que dé cuerpo material a dicho homenaje, para que de este modo pueda quedar constancia del modo más eficaz y permanente. En este sentido han considerado que nada sería tan oportuno como patrocinar la publicación de una completa antología de la obra poética de Carles Riba, con traducciones literales castellanas, en edición lo más cuidada posible y de tirada lo suficientemente copiosa para que pueda llegar a un público más amplio que el que suelen tener las ediciones, por lo general minoritarias, de los libros de poesía.¹⁸

L’epistolari ribià dóna compte minuciosament del procés d’elaboració, en el qual l’homenatjat va jugar un paper rellevant: tant en qüestions menors i de vegades feixugues (la correcció de proves o l’arranjament d’afers tipogràfics amb l’impressor) com en l’estructuració del volum, la selecció de textos o la tria dels traductors. El llibre s’obre amb una carta-pròleg de Riba, “De una carta a Paulina Crusat”, que esdevé, per meitat, regreïment i professió de fe poètica. Tot i que l’original va ser escrit en català,¹⁹ a l’antologia compareix en castellà, sense indicar-ne el traductor. Les primeres *Estances* és el llibre que surt més esporgat: 28 poemes de 42. Els tradueix Santos Torroella. Per contra, el “Llibre segon” es publica gairebé complet: 37 de 40. Només hi falta el 7, el 9 i el 10. Signen les versions castellanes Paulina Crusat i Rafael Santos Torroella. Per una carta de Riba coneixem el procés que va dur a la doble signatura:

La intervenció de S[antos] T[orroella] en l’organització de l’empresa ha estat activa, abnegada, preciosa, això és indiscutible. D’aquí ve la resta. Vam creure que li havíem de sotmetre les versions (...). Així que S. T. es va posar a llegir les versions de les Est[ances], va dir que hi trobava solucions que al seu entendre podien ésser millorades. El resultat... fou una mena de nova versió.²⁰

Tres suites, a càrrec de Santos Torroella, es presenten íntegres. A l'igual que les *Elegies de Bierville*, en la versió de Costafreda. Riba va demanar a Costafreda que traduís el “Prefaci a la segona edició”²¹ però no va poder localitzar-lo i, a l'últim, va encarregar-se'n Santos Torroella, que també devia traduir algunes frases —poques— de les “Notes” que no figuraven en l'edició de les *Elegies* del 1953. La versió castellana de *Del joc i del foc* és obra de Paulina Crusat: s'edita completa la segona part, “Per una sola veu”; de la primera, “Tannkas de les quatre estacions”, en surten 24 de 40 més les “Notes” que les acompanyen; i 34, de 41, de les “Tannkas del retorn”. Es reimprimeix íntegrament la versió literal de Carles Riba, signada per Santos Torroella, de *Salvatge cor*. I del darrer llibre de Riba, *Esbós de tres oratoris*, aleshores encara inèdit, Paulina Crusat en tradueix el primer poema, “Els tres reis d'Orient”. Tot plegat, una mostra extensa de l'obra de Riba i només de la mà de tres traductors. En aquest sentit, Riba manté una actitud enèrgica:

El que definitivament no vull, és que en aquest volum m'acompanyi cap altre nom que el dels tres generosos amics (...) que en temps de “Not und Trübsal” han fet sonar la meua veu més enllà del petit i humiliat triangle pairal.²²

El manifest a què he fet referència anunciava “una completa antologia de la obra poética de Carles Riba, con traducciones literales castellanas”. Del caràcter que havien de tenir les traduccions, Riba en parla sovint per carta amb Paulina Crusat. De primer, expressa una certa cautela, tot i que adverteix que es tracta d'un criteri ferm dels organitzadors:

Quant a les traduccions, estic perplex. El manifest (passez le mot) parla de traduccions literals, o sigui en prosa. És la idea que em van expressar, d'una manera bastant decidida, els qui formen el petit comitè. Les raons són... molt raonables: el criteri adoptat pertot arreu quan es tracta de donar un vehicle còmode per a atènyer el text original; la dificultat de trobar diversos traductors idonis, quan es tracta d'una antologia una mica ampla, o la improcedència de carregar tanta feina damunt d'una sola persona.²³

Accepta la conveniència d'una traducció literal, “però no extremant la literalitat com jo vaig fer”²⁴ atesa l'índole privada d'aquella versió. Així mateix, ja amb algunes traduccions a les mans, Riba es mostra partidari d'adoptar un cànon flexible pel que fa a la distinció entre el vers i la prosa: “Flotem entre la prosa i el vers (...) i en cada cas ho arranjarem tipogràficament com convindrà”.²⁵ En últim terme, cada poema —i cada traductor— exigeix una solució diferent. I per bé que els tres traductors parteixen d'un mateix criteri, no resulta difícil percebre en els textos castellans la petja de cada un: l'extrema precisió i sobrietat de Costafreda contrasten amb el caràcter una mica més lliure, desimbolt i àgil de les versions de Santos Torroella i, ahora, les translacions de tots dos són notòriament diferents de les de

Paulina Crusat, regides per l'afany d'harmonia entre un to didàctic i un estil de gran alè poètic.

Després de l'efervescència dels anys cinquanta, època de reflexió i de "penitència", de "descargo", per a molts intel·lectuals castellans que han agafat a Riba com a símbol d'un desgreuge, en passa quasi deu fins que no torna a aparèixer una traducció castellana de la seva obra poètica. A la segona meitat de la dècada dels seixanta, en un període distint, d'incipient i modesta normalització, es publica quatre antologies de poesia catalana. La primera és la de Félix Ros, *Antología poética de la lengua catalana (puesta en versos castellanos)*, del 1965; una antologia que abraça des de Ramon Llull fins a Blai Bonet. Amb la de Paulina Crusat, és l'única que no va acompanyada del text original. A més, totes dues miren de traslladar les formes mètriques dels poemes de Riba. Això implica, en la selecció de Félix Ros, una gran llibertat respecte als motius temàtics. D'altra banda, el traductor no amaga que, més que els mots i el seu significat estricte, ha procurat reflectir l'atmosfera dels poemes, el gest, la captivença:

Cada poesía no contiene tan sólo el "argumento" aludido, o tema, y las palabras que lo desarrollan. Sino que, de modo muy principal, encierra la intención de su autor de PRODUCIR CIERTO EFECTO, LLEVARNOS A CIERTO ESTADO DE ÁNIMO. Y, según acabo de escribir "de modo muy principal", a dicho propósito subordiné aquellos dos elementos.²⁶

La llibertat amb què el traductor s'acara al text es posa en relleu ara i adés. No tan sols s'altera sovint l'ordenació de les imatges, de les oracions o se'n modifica lleugerament el sentit, sinó que, algun cop, s'introdueixen conceptes inexistents a l'original. També sorprèn la tria dels poemes: d'un total d'onze, vuit pertanyen a *Estances*: quatre al "Llibre primer" (11, 22, 25 i 35) i quatre al "Llibre segon" (6, 27, 28 i 36); "Peix dins la peixera", a *Tres suites*; la tanca tercera, a *Del joc i del foc*; i clou la selecció la novena elegia. En general, l'antòleg opta per la poesia que, amb un grau elevat d'abstracció, desprèn un vague aire èpic.

El 1968 José Agustín Goytisolo dona a conèixer *Poetas catalanes contemporáneos*:²⁷ Carner, Riba, Foix, Salvat-Papasseit, Manent, Pere Quart, Rosselló-Pòrcel, Espriu, Vinyoli i Ferrater. La mostra de l'obra de Riba és molt equilibrada: Goytisolo tradueix les estances 5, 7 i 42 del "Llibre primer" i la 4, 5 i 8 del "Llibre segon"; la setena composició d'"Un nu i uns ulls", "Mirall" i "Dos sillons de quan jo era infant" de *Tres suites*; de les *Elegies de Bierville*, la 1, 2, 4, 5 i 12; "Escolta..." i "Cap enllà" de *Del joc i del foc*; i de *Salvatge cor*, els sonets 1, 3, 4 i 10. Podríem qualificar les traduccions de Goytisolo de modèlicament literals. És a dir, si bé es tracta de translacions molt fidels a l'original —s'hi supediten tant com ho permet la sintaxi i el lèxic del castellà—, la versió que en resulta és molt llegidora i reproduceix nombrosos

efectes del text ribià. En qualsevol cas, allò que resulta més discutible és la clara preferència per les solucions més acostades al seu gust particular de poeta: les solucions —diguem-ne— més naturals, més comunes, cosa que pot xocar amb la voluntat de Riba de “llevar el idioma a sus extremas posibilidades”.²⁸

L'any següent, el 1969, José Batlló tradueix al castellà una altra selecció, encara més restringida, de poesia catalana contemporània: *Seis poetas catalanes*. Els poetes antologats són Carner, Riba, Salvat-Papasseit, Foix, Pere Quart i Espriu. Riba és qui hi té una representació més completa: de les primeres *Estances*, la 10, 15 i 22; de les segones, la 6, 8 i 18; “Mirall” i “Cante hondo” de *Tres suites*; les tannkas 9, 14, 39, 41 i 45 i “Do del poema” de *Del joc i del foc*; de les *Elegies de Bierville*, la 2, 7, 9, 10 i 11; i les composicions 7, 10 i 23 de *Salvatge cor*. A l'igual que Goytisolo, Batlló no inclou cap fragment del darrer llibre de Riba, *Esbós de tres oratoris*. En ambdós casos les traduccions van acompanyades del text original, i ambdós traductors basculen entre la versió-guia, per tal que el lector pugui seguir el poema català, i la versió literària, si bé ni l'un ni l'altre no traslladen els esquemes mètrics. En aquest sentit, la breu declaració de principis de Batlló peca de modesta: “Inútil, por lo demás, señalar el carácter de las traducciones, todo lo literales que la fidelidad al texto original permite”.²⁹ La fidelitat en aquests casos va acompanyada d'un anhel de “lirisme”, de bellesa. Potser Batlló procura de seguir amb més regularitat els meandres de la sintaxi ribiana que no pas Goytisolo.

Del mateix any data l'antologia *Ocho siglos de poesía catalana*. La selecció i el pròleg són obra de J.M. Castellet i de Joaquim Molas. Les traduccions de poesia antiga i moderna són de José Batlló i, les de poesia contemporània, de José Corredor Matheos. Compta amb cinc poemes de Riba: la primera estança, la vuitena i la tretzena del “Llibre segon”, l'elegia segona i el sonet XIV, 2 de *Salvatge cor*. Castellet i Molas fan constar que les versions castellanes només aspiren a tenir un valor funcional: “el esfuerzo de los traductores ha tendido especialmente a ofrecer versiones literales que facilitaran la lectura de los poemas en catalán a los lectores poco habituados a esta lengua”.³⁰ Tanmateix, mogut tal vegada per un afany didàctic, Corredor Matheos manifesta una certa delectança a disposar les oracions ribianes en funció d'un ordre més tradicional.

Fins els anys vuitanta no es torna a donar una nova tongada de traduccions de poesia catalana al castellà. El 1982 s'edita una nova versió íntegra de les *Elegies de Bierville*, a càrrec de Ramón Gallart, amb el “Prefaci a la segona edició”, les “Notes” i el text original dels poemes. De totes les traduccions castellanes de Riba, aquesta probablement és la més literal. Gallart no oculta que tot just ha pretès traslladar el sentit de les elegies, no la versificació: “Podemos traducir su ética pero no su estilo”. Es tracta d'una correspondència gairebé interlineal, fins al punt que algunes construccions, sense transgredir

els límits de la sintaxi castellana, revelen un calc molt explícit del text català. Resulta significatiu que cinquanta anys després de l'acostament entusiasta de Guillén a les *Estances*, en català, es recuperi en part —i un altre cop en un règim democràtic— un esperit obert pel que fa a la lectura de les diverses llengües peninsulars: Gallart simplement vol oferir una mena de guia de lectura de l'original: “no en vano catalán y castellano son ambas lenguas románicas”.³¹

El 1983 Corredor-Matheos publica *Poesía catalana contemporánea*, una antologia bilingüe que arrenca de la Renaixença i arriba fins els poetes nascuts els anys vint: Peruchó, Sarsanedas, Martí i Pol... La selecció de l'obra de Riba resulta curiosa: la vuitena estança del “Llibre segon”, l'elegia novena i cinc poemes de *Del joc i del foc* —“una poesia conscientment menor”.³² “Escolta...”, “Do del poema” i les tannkas 45, 48 i 71. Per bé que al pròleg Corredor-Matheos es declara partidari fervorós de la traducció literària (“la traducción de poesía no puede hacerse sino es con la voluntad de ‘hacer’ poesía”³³), les versions de Riba no reflecteixen l'esquema rítmic i mètric de l'original. Fins i tot, els exigus canvis que s'observen en la traducció de l'estança vuitena de *Ocho siglos de poesía catalana* i aquesta revelen un esforç de major literalitat.

No és fins el mateix any 1983 que torna a aparèixer una antologia individual de la poesia de Riba, ara de la mà d'un únic traductor: Rafael Santos Torroella. La mostra inclou, amb el text català, poemes de tots els llibres a excepció de *Salvatge cor* —del qual Santos Torroella havia publicat una versió castellana trenta anys enrere—, tot i que a la introducció afirma que s'editen íntegres les *Elegies de Bierville* i *Salvatge cor*, per tal d'evitar “lo que de fragmentación entrañan los habituales florilegios o selecciones de trozos escogidos”.³⁴ Del primer llibre d'*Estances* Santos Torroella tradueix la 1, 7, 12, 19, 22, 26, 31 i 42; del segon, la 1, 4, 9, 15, 17, 19, 25, 30 i 38; de *Tres suites*, els poemes 4 i 10 d'“Un nu i uns ulls” i “Palmera darrera el balcó; en despertar”, “Mirall”, “Dos sillons de quan jo era infant”; de *Del joc i del foc*, les tannkas 2, 5, 6, 8, 14, 15, 17, 18, 21, 23, 30, 35, 38, 39, 41, 44, 45, 48, 52, 58, 63, 71, 75, 76 i 81 i “Un amant crida el nom”, “Escolta...”, “Per tres esclats...”, “Per amunt la brancada...”, “Cap enllà” i “Do del poema”; les *Elegies de Bierville*, en efecte, es publiquen completes, amb les “Notes”; i d'*Esbós de tres oratoris*, “Llàtzer el ressucitat”. Llevat d'aquest poema darrer, tots els altres ja figuraven en l'*Obra poética* del 1956 —algunes traduccions signades pel mateix Santos Torroella. Entre aquelles i aquestes, per bé que totes dues versions són molt literals, s'observa una tendència cap a la concentració i la mesura, a fi de traslladar amb més propietat l'estil dens i contundent de molts dels poemes de Riba.

El 1985 la publicació de les *Elegies de Bierville* enceta la col·lecció “Marca Hispánica”, dirigida per José Agustín Goytisolo, destinada a la traducció al castellà d'obres literàries catalanes, en edicions bilingües. El llibre

anuncia: “Traducción de Alfonso Costafreda. Edición y prólogo de José Agustín Goytisolo”. Tanmateix, aquesta traducció presenta moltíssimes divergències respecte de la que es va publicar el 1953. De fet, és una altra traducció, ben diferent (i també diferent, és clar, de la de Gallart o Santos Torroella). D’entrada, sense especificar qui n’ha estat el traductor, s’hi afegeix material nou: el “Prefaci a la segona edició”, la “Nota a la tercera edició” i les “Notes” finals, ampliades. El pròleg de Costafreda és substituït per una introducció de Goytisolo, on de passada trobem una referència al traductor: “el lector (...) puede o no gustar del magistral y pulido trabajo del poeta y de la versión castellana de Alfonso Costafreda...”.³⁵ Pels cinc poemes de les *Elegies* que Goytisolo va traslladar a *Poetas catalanes contemporáneos*, aquesta versió sembla més a prop d’aquella traducció que no pas de la de Costafreda. La confrontació de les cinc elegies palesa l’ús d’un mateix canemàs que ha sofert algunes correccions, bàsicament lèxiques. D’altra banda, es tracta d’una traducció quasi textual i àgil que revela una certa reticència envers la proximitat i la imprecisió.

A la mateixa col·lecció, un parell d’anys més tard Goytisolo dona a conèixer una versió íntegra de *Del joc i del foc*, amb un pròleg de Jaume Pont.³⁶ El traductor mira de traslladar tant el sentit com la rigorosa estructura mètrica de les tannkas que configuren dues de les tres seccions del llibre. Així doncs, no cal dir que Goytisolo ha de realitzar un notori esforç de condensació i de geni musical, del qual ben poques vegades es ressent la significació del poema i els diversos conceptes o imatges que el conformen. El mateix criteri aplica a la traducció de les composicions de “Per una sola veu”: reflecteix el metre i la rima, quan n’hi ha, sense deixar de mostrar-se zelós amb la lletra.

La reedició, el 1988, de la versió de Santos Torroella de *Salvatge cor*³⁷ constitueix, fins ara, l’última fita de les traduccions castellanes de la poesia de Riba. Que sigui una reedició, però, no es fa explícit enlloc, per bé que reproduceix, idèntics, el pròleg d’Antonio Tovar, la “Nota del traductor”, el “Pròleg de l’autor” —ara, però, sense la versió original— i les dues traduccions de cada poema: la literal, de Carles Riba (naturalment, tampoc no consta com a traductor), i la versió poètica de Santos Torroella. L’única diferència respecte de l’edició del 1953 és el títol: allà era traduït per “Salvaje corazón”, mentre que aquí, si bé a l’interior del llibre figura “Salvaje corazón”, a la portada llegim “Corazón salvaje”. El nom de Riba també fluctua: tant és Carles com Carlos.

Al capdavant, “en tota traducció hi ha servitud i grandesa”.³⁸ Ho va deixar escrit Carles Riba, “el traductor màxim i el mestre dels traductors”.³⁹

NOTES

1. “He leído y releído algunos poemas. No he hecho, pues, hasta ahora si no entrever su poesía. Poesía de tal emoción y de tanta perfección —y siempre de tal calidad espiritual— que afirma su rango en un solo verso, al primer contacto...” GUARDIOLA, C. J. (1993) *Carles Clementina*. Barcelona: La Magrana, p. 81.
2. Vegeu l’informe policíac sobre Carles Riba datat a Barcelona el 27 de novembre de 1942: “...su literatura es casi exclusivamente catalana (anti-Española)”. *Ibidem*, p. 149.
3. *Cartes de Carles Riba II: 1939-1952* (1991) Barcelona: La Magrana, p. 484-486 i 530-531.
4. CRUSAT, P. (1952) *Antología de poetas catalanes contemporáneos*. Madrid: Rialp, p. 15.
5. CANO, J.L. (1986) *Los cuadernos de Velintonia*. Barcelona: Seix Barral, p. 12.
6. *Cartes de Carles Riba II: 1939-1952, op. cit.*, p. 507.
7. *Cartes de Carles Riba III: 1953-1959* (1993) Barcelona: La Magrana, p. 19.
8. *Cartes de Carles Riba II: 1939-1952, op. cit.*, p. 550.
9. RIBA, C. (1953) *Elegías de Bierville*. Madrid: Rialp, p. 13.
10. CASTELLET, J.M. (1953) “Carlos Riba: *Elegías de Bierville*”. A: *Insula*, 93, p. 7.
11. *Cartes de Carles Riba III: 1953-1959, op. cit.*, p. 47.
12. *Ibidem*, p. 128.
13. *Cartes de Carles Riba II: 1939-1959, op. cit.*, p. 589 i 593.
14. *Ibidem*, p. 594.
15. *Cartes de Carles Riba III: 1953-1959, op. cit.*, p. 128.
16. MONTOLIU, M. (1953) «Una traducción fácil, pero difícil». A: *Diario de Barcelona*, 20 de setembre de 1953, p. 23.
17. RIBA, C. (1953) *Salvaje corazón*. Salamanca: Universidad de Salamanca, p. 11.
18. RIBA, C. (1956) *Obra poética*. Madrid: Insula, p. 233.
19. RIBA, C. (1986) (2a. edició) «D’una carta a Paulina Crusat». A: *Obres completes*. Barcelona: Edicions 62, v. III, p. 366-370.
20. *Cartes de Carles Riba III: 1953-1959, op. cit.*, p. 208-209.
21. *Ibidem*, p. 155-156.
22. *Ibidem*, p. 147.
23. *Ibidem*, p. 114.
24. *Ibidem*, p. 128.
25. *Ibidem*, p. 158.
26. ROS, F. (1965) *Antología poética de la lengua catalana (puesta en versos castellanos)*. Madrid: Editora Nacional, p. 12.
27. GOYTISOLO, J.A. (1968) *Poetas catalanes contemporáneos*. Barcelona: Seix Barral.
28. *Cartes de Carles Riba II: 1939-1952, op. cit.*, p. 594.
29. BATLLÓ, J. (1969) *Seis poetas catalanes*. Madrid: Taurus, p. 20.
30. *Ocho siglos de poesía catalana* (1969) Madrid: Alianza Editorial, p. 31.
31. RIBA, C. (1982) *Elegías de Bierville*. Madrid: Visor, p. 13.
32. TERRY, A. (1988) (3a. edició) «La poesia de Carles Riba». A: RIBA, C., *Obres completes*. Barcelona: Edicions 62, v. I, p. 24.

33. CORREDOR-MATHEOS, J. (1983) *Poesía catalana contemporánea*. Madrid: Espasa-Calpe, p. 31.
34. RIBA, C. (1983) *Antología*. Barcelona: Plaza-Janés, p. 9.
35. RIBA, C. (1985) *Elegías de Bierville*. Barcelona: Edicions del Mall, p. 21.
36. RIBA, C. (1987) *Del juego y del fuego*. Barcelona: Edicions del Mall.
37. RIBA, C. (1988) *Corazón salvaje*. Madrid: Visor.
38. RIBA, C. (1986) «Nota preliminar a una traducció en vers de les tragèdies de Sòfocles». A: *Obres completes, op. cit.*, v. III, p. 232.
39. PLA, J. (1980) (2a. edició) "Carles Riba (1893-1959)". A: *Homenots. Obra completa*. Barcelona: Destino, v. XI, p. 380.